

JEOMORFOLOJİYE GİRİŞ

**DR. ÖĞR. ÜYESİ MUHAMMET BAHADIR
OMU COĞRAFYA BÖLÜMÜ**

Not: Bu sunuda kullanılan görseller ve çizimler M. BAHADIR'a aittir. Diğer görsellere kaynak gösterilmiştir. Güzel sözler sunuyu şenlendirmek için kullanılmıştır. Emeli geçenlere teŖekkür ederim. Sunu eēitim amaçlı kullanabilir.

JEOMORFOLOJİYE GİRİŞ

DERSİN İÇERİĞİ VE KONULARI:

1. Dersin tanımı, amacı, kaynakları ve araştırma konuları.
2. Jeomorfolojinin tarihçesi ve ekoller, sistematik.
3. Dünyanın yaşı ve jeolojik zamanlar, oluşumlar.
4. Dünyanın iç yapısı, süreksizlikler ve şekilleri
5. Levha tektoniği ve gelişimi.
6. Dağ oluşumu (orojenez), orojenez dönemleri ve dağlar.
7. Kıta oluşumu (epirojenez).
8. İzostasi denge, mekanizma ve sistemiği.
9. Yeryüzünü şekillendiren etmen ve süreçler.
10. Büyük yer şekilleri, sistemiği, gelişimi.
11. Flüvyal Jeomorfoloji
12. Flüvyal Jeomorfolojiye ait oluşumlar
13. Flüvyal jeomorfoloji ve örnekler

DERSİN TEMEL KAYNAKLARI

ERİNÇ, S. **Jeomorfoloji-I.** İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınları No. 2931, İstanbul.

GÜNEY, E. 1999. **Jeomorfoloji Uygulaması.** Bilgi Yayın ve Yapım, İstanbul.

HOŞGÖREN, M. Y. 1983. **Jeomorfolojinin Ana Çizgileri-I.** İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınları No. 3132, İstanbul.

SÜR, Ö. 1980. **Strüktürel Jeomorfoloji.** Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Basımevi, Ankara.

✎ <http://www.physicalgeography.net/fundamentals/10l.html>

✎ <http://www.staff.amu.edu.pl/~sgp/gw/gw.htm>

✎ Kadir Dirik'in ders notları

✎ Ali UZUN'un ders notları.

Jeomorfoloji nedir?

Jeomorfoloji

Yer (jeo)

Şekli (morfo)

Bilimi (loji)

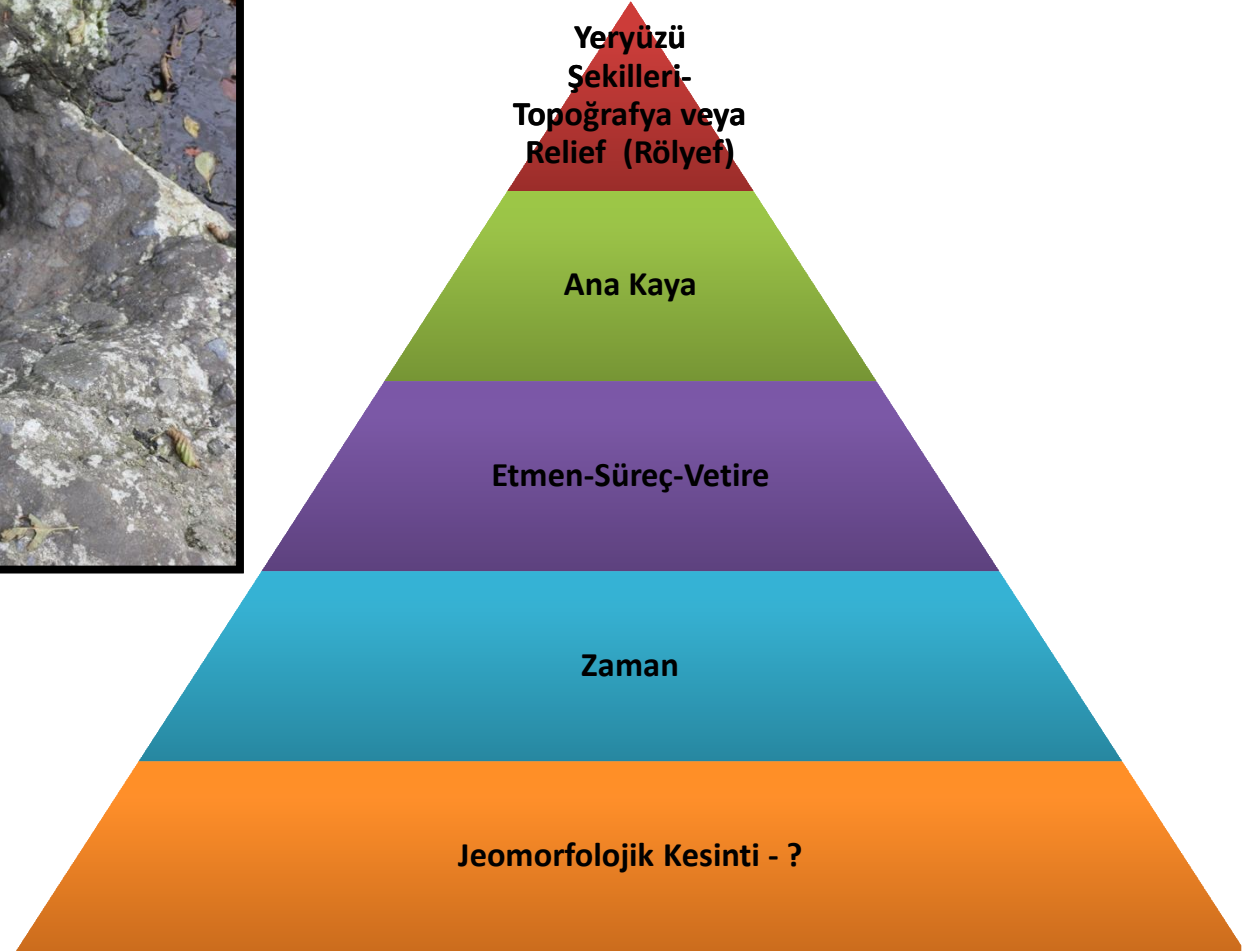
**Jeomorfoloji,
yer şekillerini
inceleyen bilim
demektir.**

Yer şekillerinin oluşumunu ve gelişimi inceleyen bilim insanına jeomorfolog denir.

YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ

- Yerşekli-Yatak Çukuru
- Etmen – Akarsu
- Zaman Geçen süre
- Anakaya - Konglomera
- Yer - Karacaören Şelalesi (Salıpazarı)

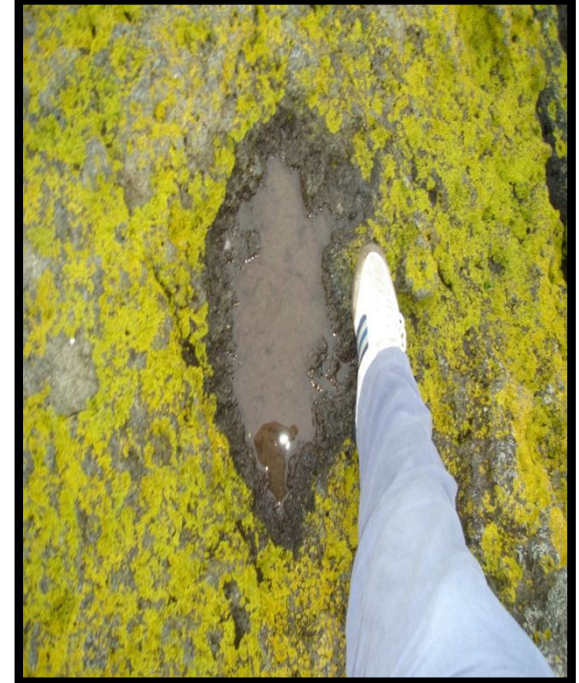

Yeryüzü Şekilleri

Yeryüzü şekilleri büyüklüklerine göre üçe (3) ayrılır.

- Makro yer şekilleri- Sıradağlar gibi
- Mezo yerşekilleri – Şelale, kayşat, polye gibi
- Mikro yerşekilleri – Podhole (yatak çukuru), rackpool (kayahavuzu), kamenitsa (Lapya) gibi

Jeomorfolojinin Amacı

- Yeryüzü şekillerini anlamak, kavramak, yorumlamak için:
  - İncelemek ve gözlemlemek,
  - Metrik özelliklerini ölçmek,
  - Tanımlamak ve tasvir etmek,
  - Belirli kriterlere göre sınıflandırmak,
  - Oluşum mekanizmalarını ve gelişim süreçlerini açıklamak,
  - Mekansal dağılışlarını haritalamak,
  - Uygulamada insanlığa olan yararını tartışmak,
  - Sürdürülebilirliğini sağlamak.

Ülkemizde Jeomorfolojinin Gelişimi

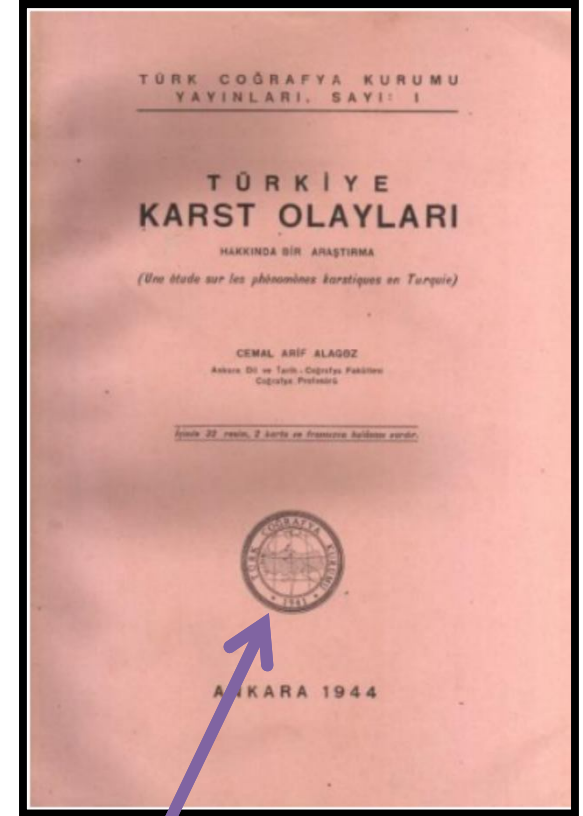
Jeomorfoloji'yi ülkemiz için üç dönem halinde ele almak mümkündür.

A) Modern Jeomorfoloji öncesi dönem: (1933 öncesi dönem)

B) Modern Jeomorfolojinin Kuruluşu (1933-1999)

C) Bilgisayar Çağı (CBS-UA) (2006 Sonrası ve günümüz).

Kaynak: Erdek, A. (2016), Türkiye'de Jeomorfoloji Biliminin Tarihçesi (1915-2016). İstanbul Üni. Ede. Fakültesi Coğrafya Dergisi Sayı 33. (S. 6-7).

Jeomorfoloji için ilk eser. Prof. Dr. Cemal Arif Alagöz'ü, rahmetle anıyoruz.

Jeomorfolojik Akımlar - Ekoller -1

1- Plütonizm (J. Hutton ve L. von Buch)

2- Neptünizm (Werner)

3- Dawis Ekolü (William Moris Dawis)

4- Klimatik Jeomorfoloji Ekolü

5- Yapısal Jeomorfoloji Ekolü

6- Sistematik Jeomorfoloji

7- Aktüalizm Ekolü

8- Uygulamalı Jeomorfoloji

9- Mühendislik Jeomorfolojisi ?

Jeomorfolojik Akımlar- Ekoller -2

Plütonizm

- Yer şekillerinin oluşumu ve gelişiminde asıl etkinin iç kuvvetlerin rolü olduğunu savunur. Asıl kurucusu J. Hutton'dur.
- İç kuvvetlerin kaynağı mantodur.
- Depremler, volkanizma, orojenez, epirojenez iç kuvvetlerdir.

Neptünizm

- Bu ekole göre yerşekillerinin olumunda dış etmen ve süreçler rol oynar. Bu nedenle dış etmenler belirleyicidir.
- Dış etmen deyince aklımıza akarsular, buzullar, dalga ve akıntılar, rüzgar ve canlılar gelmelidir.

Dawis Ekolü

- Dawis yeryüzünde gerçek topoğrafyayı akarsu topoğrafyası kabul etmiş, diğer topoğrafyaların ise tali (yan) topoğrafya olduğunu söylemiştir.
- Topoğrafik şekillenmenin canlı organizması gibi başlangıç (doğum), gençlik, olgunluk ve ihtiyarlık evresinden geçtiğini ifade etmiştir.
- Bu kısımda lütfen dikkat ediniz. Jeomorfolojik döngü kavramı önemlidir.

Sistemati k Jeomorfo loji

- Yeryüzü şekillerini bir sınıflamaya tabi tutarak ele alan ekoldür.
- Bu nedenle jeomorfolojik şekiller tümsek, çukur, oluk ve düzlük gibi sınıflara ayrılır.

Jeomorfolojik Akımlar- Ekoller -3

Yapısal Jeomorfoloji

- Yapı kavramı iki terimi ifade eder. Bunlar litoloji ve tektoniktir. Yapı kavramından ile aklımıza gelen tabakaların duruşudur.
- Tabakaların duruşunun şekillenme üzerine olan etkisini konu alan jeomorfolojik görüşe yapısal jeomorfoloji ekolü denir.
- Yapı olarak yatay, monoklinal, kıvrımlı, kırıklı, dom'lu ve sürempoze yapılar vardır.

Klimatik Jeomorfoloji

- Bu ekole göre yerşekillerinin olumunda asıl etkiyi iklimsel olaylar belirler.
- İklimdeki farklılaşma topoğrafyanın farklı şekillenmesini sağlamaktadır.
- Buna göre farklı morfo jenetik bölgeler karşımıza çıkar.
- En önemli savunucusu Büdel'dir.

Aktüalizm

- Bu ekol toplayıcı ve toparlayıcı nitelikte olup asıl savunucusu J. Hutton tarafından ileri sürülmüştür ve Lyell tarafından desteklenmiştir.
- Bu görüşe göre günümüzdeki gerçekleşen olaylar geçmişte de gerçekleşmiştir.
- Dolayısıyla günümüzdeki jeomorfolojik mekanizmayı anlarsak geçmişteki durumu da anlarız.
- Bu ekolün şifresi 'hal, geçmişin anahtarı'dır'.

Uygulamalı jeomorfoloji

- Günümüzde jeomorfoloji çalışmaları insanlığın araziden kaynaklı sorunları çözmeye, planlama yapmasına, turizmde kullanılması vb. birçok soruna çözüm üretmektedir.

Jeomorfolojik Akımlar- Ekoller -4

Fay Aynası-Işıklı Gölü

Yamaç Akması-Kayşat Işıklı Havzası

Dev Kazanı-Karacaören Şelalesi